

Лев Львович Габышев

ЫТ МУННА

Мин Тынырах диэн дьиэ бөбө, тобох ас тойоно ыттаабым. Көрдөххө, тух да уратыта суюх, көннөрү ыт. Киңи киэн туттуох булчуута да биллибэт. Арай биир дьиийбэ кэмэлдьилээбэ: саамай күндүргэтэрэ-балык миинэ.

Арай биирдэ... Бэйи, сыйяа сэңэргиим.

Иккиэ буоламмыт үрэх баңа сиргэ субан сүөнүнү қыстатан олоробут. Бөңүөлэктэн өйүө кэлиэхтээбэ утальян, саңыары быстараммыт, сирэй-харах холлон барда. Тобох ордоро диэн кэлиэ дуо, Тынырахпар өлүүбүттэн бэрсэбин. Ону көрө-көрө, киңим туой ыппар харабын ааллаар:

- Добоор, бу айах адаатын таңааран, мутукка тэйгэччи ыйаан кэбис. Эбэтэр мооннүугар таңы баайан баран, ойбонго ыыт-бэйэтэ балыктаан аңаатын. –Арыт этэр:- О, дьэ, барахсан сыаналаах харамай быңызылаах! Тыңаастаах ынахпар аастаңыан буолаарай? Чэ, илиитэ тутууох!

Дьэ ити курдук араастаан хаадылыыр, сорбун сордуур.

Суол хаалыан иннинэ бөңүөлэктэн биригэдьиирбит таңыста. Быыскытыгар саңыл ферматыгар балыктаан диэн икки сабыс-санга күйууру туттарда.

Бугуңайан олорор үрэх баңа дъонгно эгэ эрэ буоллаа дии, тумса чугасптыгар хончоннос балыктаах күөллэр бааллар. Биир сарсыарда дъыбар ааңыыта, обуспутун көлүнэн, чугастаабы улахан күөлгэ үнүөхтээн киирдибит. Хас да сыл устата уот кураан бүрүүкээн, күөлбүт дъаратыйан турара, онон саамай харах сирдэри таба тайланнахпытына табыллыхтаахпыт: балык кыңын күөл чүөмпэлэригэр бүгэр саннаах.

Күөл ортолтун диэки киирэн, сыныктаан көрөн бараммыт, дьэ манна буолуохтаах диэн имнэнсээт, түүнэн кэбистибит. Хас да ойбону алларан курдурбаттыбыт-мэлигир, чоху да күөрэйбэтэ.

Күн ортолугар диэри ойбон алларан чэчиргэт да чэчиргэт. Сыра-сылба эңиннэ. Үлүүйбүт омуммут, күүгэн курдук, астан хаалла.

Харах сирдэрэ дьэ ханан буолуон сөбүй? Таайар кытаанаах: муус ыйданарбат.

Чуурбутун биэрэн, дьиэлээри сукуннаңан бардыбыт. Арай биңигини батыңан киирсибит били дьиэ бөбө ытым Тынырах дъаабал “мон-мон” үлүгэр буолла. Тугу үрдэбэй диэммин, эргиллэн көр: күөл тобойугар хаары хаңа-хаңа, ыңырар курдук, кутуругун сырбаннатар.

- Бэй эрэ, ол “кини” тугу буллацай? Аны балык баар сирин ыйара буолаарай?-диэтим доброрбор.
- Իэ, бу да кини тылын... Балыгы ирдээбит ыт истэр былаңыгар баара биллибэт. Арай эн бэйэлээх бөөхүллэн...
- Бэйи, итингин балык миинигэр бэркэ сомсуңар ээ. Тугу кэпсиир эбит, баран көрүөххэ.

Тээбирииммин сыарбаттан ыла охсон, ыппар барабын. Киним, элэктин-элэктин, батыңар.

Үтүм үөрбүтэ-көпүтэ сүрдээх . Түөспэр ыстана-ыстана, эккэлиир уонна, хаспүт сирин диэки баын унньютан, «МОН» диир. Хайа, тобо турабыный, кэлэ охсууй, балык миинэ манна баар диирдии, арбаңым тэллэбүттэн ытыра-ытыра соён көрөр.

- Бу ыт тобо эрэ дьиктийбит ээ. Урут маннык быңыланарын хархтыы илигим. Балыгын миинин абыннаца,-диэт мин хаспүт сиригэр хаары атахпынан хаңыйа туңэн, анныыбын күөрэннэппитинэн барабын.

Киним, араастаан суустуу-суустуу, ыадастан көрөн турда.

Мин кыңыыбар-абабар, маныя-маныя түңэн ис. Уута тахсара чугаңаабытыгар, кэнэс собуустук чэчиргэтэн баар, соботохто түңэн кэбистим. Дъэ, добоор, собо былаастаах бадарааннаах уу өрө бирилии түспэт дуо! Киним соңуйбут омуунугар төбөтүн оройунан ойбонно бара систа. Онтон, туюх да хоюоно суюх сана аллайаат, сыарбатын диэки сүүрэн бадаңыйда. Мин, мичээрдээн кэбиңэ-кэбиңэ, куйуурум уга уйарынан холоон көрө-көрө, үтүлүк саңа соболору баңа-баңа, мууска өрөнөлөөн бардым.

Ол тураммын, кинибэр «иэнин» төлөөн, тыңаастаах ынаңар өссө тугу эбиэхтээбин этэ-этэбин, аны мин “тото” элэктинир буоллум .

Итингин ыла күөлбүтүн эргийэ сылдъан, ыппытынан балыгы ирдэтэр буоллубут, сыйчах биэс хонук инигэр отучча сыарба собону баңан ыллыбыт. Ол иңин даа, ыт мунна албаны баара дуо! Эгэ балык миинин ахтыбыт ыт мунна.